

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова приймальної комісії

Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

В. Д. Будак

2019 року

**ПРОГРАМА ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
ДЛЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ НА ТРЕТІЙ
(Освітньо – науковий рівень вищої освіти)**

ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ

052 ПОЛІТОЛОГІЯ

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

05 « Соціальні та поведінкові науки»

Розглянуто та затверджено

на засіданні Вченої ради

МНУ імені В. О. Сухомлинського

(протокол № 15 від «02» 04 2019 року)

Розглянуто та схвалено

на засіданні приймальної комісії

МНУ імені В. О. Сухомлинського

(протокол № 6 від «19» 03 2019 року)

МИКОЛАЇВ 2019

Прийом на навчання за науковим ступенем доктора філософії в галузі гуманітарних наук здійснюється на конкурсній основі за результатами фахового вступного випробування.

Вступники проходять іспит в обсязі діючих програм ступеня магістр.

Розробник програми додаткового вступного випробування:

доктор історичних наук, професор

Рижева Н.О.

доктор історичних наук,

Ніколаєв І.Є.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № 11 від 26 лютого 2019 року

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Додатковий вступний іспит проводиться у формі усних відповідей на питання, складених відповідно до навчальних програм, за методикою, визначеною кафедрою політології.

Додатковий вступний іспит проводиться під час вступу студентів на спеціальність 052 «Політологія», кваліфікація «Доктор філософії» та містить комплекс кваліфікаційних завдань, які дозволяють виявити рівень підготовки, ступінь оволодіння професійними знаннями та уміннями для виконання виробничих функцій, зазначених в освітньо-кваліфікаційній характеристиці.

Політологія - це науковий орієнтир, за допомогою якого моделюється, прогнозується і організується політичне життя держави і суспільства. Дана дисципліна зайняла чільне місце в системі підготовки висококваліфікованих спеціалістів для всіх сфер суспільного життя. Вона надає можливість студентам отримати уявлення про політику як важливу підсистему суспільства, яка є автономною, але не ізольованою від інших підсистем суспільства: економічної, соціальної та духовної.

Курс «Політологія» базується на таких основних засадах, зміст яких відображає сучасні досягнення світового та вітчизняного соціально-політичного знання:

1. Політика і політологія: концептуальні засади та понятійно-категоріальний апарат.
2. Основні етапи розвитку світової політичної думки.
3. Політичні інститути та процеси.
4. Людина та політика. Політична свідомість і політична культура.
5. Світовий політичний процес.

Наукову базу курсу становлять праці вітчизняних та зарубіжних дослідників даної проблематики.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДОДАТКОГО ВСТУПНОГО ІСПИТУ

Програма додаткового вступного іспиту зі спеціальності 052 Політологія укладена кафедрою політології Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського з урахуванням спеціалізації 23.00.02 - політичні інститути та процеси. У програмі визначені мета, завдання фахового іспиту та програмні положення.

Завданнями додаткового вступного іспиту є оцінка знань програмного матеріалу аспірантами та вміння використовувати набуті знання з вивчення сутності політичних інститутів, їх різновидів й класифікацій; розуміння місця й ролі політичних інститутів в політичній системі суспільства, утворення політичних інститутів, механізмів визначення кола їхніх повноважень;

дослідження типів політичних інститутів та форм державного правління, політичних режимів та форм державного устрою, взаємовпливу політичних інститутів та суспільної модернізації; вивчення інститутів суспільно-політичного представництва, поняття політичної системи, її складових, формування та трансформування політичної системи, порівняльна характеристика політичних систем країн світу.

В програмі чітко та послідовно викладені програмні положення спеціальності політичні інститути та процеси, до них, зокрема, належать: Політичні інститути: інструменти аналізу; Політичний процес і рішення; Політична влада; Політичні партії і партійні системи; Місцеве самоврядування; Вибори і виборчі системи; Політичні проблеми соціального управління; Політичні конфлікти; Політичний аналіз і прогнозування; Політична еліта.

Критерії оцінювання під час вступного іспиту

Критерії оцінювання визначаються наступним чином:

Високий рівень. *«Відмінно»* ставиться, якщо при відповіді на основні питання, студент виявив усебічні, систематизовані, глибокі знання програмного матеріалу, вміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою на рівні творчого використання.

Достатній рівень. *«Добре»* ставиться, якщо при відповіді на питання, студент виявив повне знання програмного матеріалу, успішне виконання завдань і засвоєння основної літератури, передбаченої програмою на рівні аналогічного відтворення.

Середній рівень. *«Задовільно»* ставиться, якщо при відповіді на основні питання, студент виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, що необхідний для подальшого навчання і роботи, здатність упоратися з виконанням завдань, передбачених програмою на рівні репродуктивного відтворення.

Низький рівень. *«Незадовільно»* ставиться, якщо при відповіді на основні питання, студент виявив серйозні пробіли в знаннях основного матеріалу, допустив принципові помилки при виконанні завдання на рівні нижче репродуктивного відтворення.

Установлюється порядок перерахунку досягнень до нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та європейську шкалу ЄКТС (A, B, C, D, E, FX, F).

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	5 (<i>відмінно</i>) – відповідь викладена на високому рівні, можуть бути допущені окремі несуттєві неточності

65 – 89	B,C	4 (<i>добре</i>) – відповідь вище середнього, але допущені окремі помилки
55 – 64	D	3 (<i>задовільно</i>) – належна відповідь, але були допущені суттєві помилки
50 – 54	E	3 (<i>задовільно</i>) – відповідь відповідає встановленим мінімальним критеріям
35 – 49	FX	2 (<i>незадовільно</i>) – відповідь не відповідає встановленим критеріям. Студент володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно

Програмні положення

Тема 1. Політичні інститути: інструменти аналізу

Політичні інститути й інституції: становлення, еволюція, сучасний стан розвитку. Неоінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій. Інституційні виміри сучасних політичних режимів. Демократизація, трансформація та глобалізація: кількісний компаративний аналіз. Кількісні виміри аналізу політичних інститутів.

Тема 2. Політичний процес і рішення

Поняття політичного процесу. Політичний процес як функціональна характеристика системи. Класична і неklasична парадигма розуміння політичного процесу. Детермінати політичного процесу. Типологія політичних процесів. Етапи політичного процесу. Політичне і правове середовище політичної діяльності. Політичне функціонування. Політична мобілізація. Політичне рішення. Категорії теорії ухвалення політичного рішення. Ситуація та центр ухвалення політичного рішення. Фази прийняття політичного рішення. Узгодження й ухвалення політичного рішення, його імплементація

Тема 3. Політична влада

Сутність феномена влади та еволюція інтелектуальних поглядів на явище влади. Основні проблеми концептуального аналізу влади. Класичні і сучасні концепції влади. Політична влада і її форми. Властивості та способи реалізації політичної влади. Класичні і сучасні теорії політичної влади. Зарубіжні емпіричні дослідження політичної влади. Державна влада як різновид політичної влади. Державне управління як механізм реалізації державної влади. Регіональна та муніципальна влада.

Тема 4. Політичні партії і партійні системи.

Теоретико-методологічний інструментарій партології. Політичні партії та демократія. Партії в структурі громадянського суспільства. Партії і політична система суспільства. Походження політичних партій. Суть поняття “політична партія”. Етапи історичного розвитку партій. Функції політичних партій. Типологія політичних партій. Класифікація політичних партій. Партійне керівництво. Теорія коаліцій. Суть поняття “партійна система”. Фактори, що визначають конфігурацію партійної системи. Типологія партійних систем. Однопартійні та двопартійні системи. Багатопартійні системи. Способи аналізу партійних систем.

Тема 5. Вибори і виборчі системи

Вибори та демократія. Сутність сучасних політичних виборів. Виборче право та відповідальність за його порушення. Принципи демократичних виборів. Виборчий процес і його головні процедури. Фінансування виборів. Загальна характеристика, елементи та класифікація виборчих систем. Типи виборчих систем. Географія виборчих систем. Виборча система України. Значення та політичні наслідки виборчих систем. Виборча інженерія. Референдуми та плебісцити в системі представницької демократії.

Тема 6. Політична еліта

Поняття політичної еліти, її структура та функції. Класичні і сучасні теорії політичної еліти. Політична еліта як правлячий клас і як технократія. Плюралістична концепція політичної еліти. Типологія та форми політичної еліти. Формування та рекрутування еліти. Політична еліта в перехідних політичних системах. Політична еліта в сучасній Україні. Формування нової політичної еліти. Еволюція української еліти. Перспективи оформлення повноцінної демократичної політичної еліти в Україні.

Тема 7. Політичні конфлікти.

Конфлікт як явище соціального життя. Особливості виникнення політичних конфліктів і методи їх налізу. Типологія, динаміка, структура і функції політичних конфліктів. Попередження політичних конфліктів. Політичні конфлікти у сучасній Україні. Інституалізація політичних конфліктів. Особливості виникнення і розвитку етнополітичних конфліктів у сучасному світі і Україні. Насильство в політичних конфліктах. Теоретичні напрямки дослідження і практична діяльність із врегулювання конфліктів.

Тема 8. Місцеве самоврядування

Місцеве самоврядування : поняття суть та наукові підходи. Історія розвитку місцевого самоврядування в Україні. Світовий досвід розвитку місцевого самоврядування. Теоретичні основи місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування як система. Представницькі органи в системі місцевого самоврядування. Виконавчі органи місцевого самоврядування. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування. Міжнародні стандарти в системі місцевого самоврядування. Поняття та система гарантій місцевого самоврядування.

Тема 9. Політичні проблеми соціального управління

Соціальне управління як самостійна галузь наукового знання. Передумови виникнення і основні етапи теорії і практики соціального управління. Зміст, особливості та види соціального управління. Закони, закономірності, принципи і функції соціального управління. Сукупність методів соціального управління. Суть і види управлінських відносин. Процес соціального управління. Прийняття управлінських рішень. Управління конфліктом. Управління організаційною культурою. Влада, особистий вплив і авторитет менеджера. Керівництво і лідерство. Управління людськими ресурсами. Соціальний контроль і ефективність управління у сучасному суспільстві

Тема 10 . Політичний аналіз і прогнозування

Сутність, основні поняття та визначення політичного аналізу. SWAT-аналіз як методика дослідження політичних ситуацій. Матричний метод у політичному аналізі. Моделювання і його застосування у політичному аналізі. Становлення національних шкіл політичного аналізу . Експертні методики політичного аналізу. Івент-аналіз у дослідженні політичних проблем. Основні типи та рівні політичного аналізу. Контент-аналіз як методика політичного аналізу. Метод Делфі: сутність, можливості та сфери застосування. Математичні методи політичного аналізу. Політичне прогнозування як різновид соціального прогнозування.

Питання до додаткового вступного іспиту

- Природа, соціальне призначення і зміст політики.
- Суб'єкти та об'єкти політики.
- Взаємодія політики з іншими сферами суспільного буття.
- Предмет, структура та інструментарій політології.
- Становлення політології як науки і навчальної дисципліни.
- Влада і політика в суспільному процесі.
- Стабільність і динаміка політичних систем і політичних процесів.
- Політична свідомість. Політична ідеологія.
- Політика як феномен культури.
- Теоретико-методологічні засади порівняльного аналізу політичних систем
- Місце політичних партій у політичних системах країн Західної Європи
- Участь громадян у політичному житті країн Західної Європи
- Поняття політичного процесу. Політичний процес як функціональна характеристика системи
- Класична і неklasична парадигма розуміння політичного процесу
- Детермінанти політичного процесу
- Типологія політичних процесів
- Етапи політичного процесу
- Легітимація політичної системи
- Стабільність політичної системи. Політичний ризик
- Революція та еволюція політичної системи.
- Інтеграція та дезінтеграція політичних систем
- Політичне і правове середовище політичної діяльності
- Політичне функціонування
- Політичні рухи
- Політична мобілізація.
- Політичне рішення. Категорії теорії ухвалення політичного рішення.
- Парламент і інститут парламентаризму – кількісні виміри аналізу.
- Кількісні виміри аналізу партій, партійних систем та ідеологій.
- Інститути виборів та виборчих систем – кількісні виміри аналізу.
- Сутність феномена влади та еволюція інтелектуальних поглядів на явище влади.
- Основні проблеми концептуального аналізу влади
- Класичні і сучасні концепції влади
- Реляціоністські концепції влади
- Системні концепції влади.
- Психологічні концепції влади

Плюралістичний та елітистський підходи до розуміння влади у сучасному демократичному суспільстві

Політична влада і її форми

Властивості та способи реалізації політичної влади.

Зарубіжні емпіричні дослідження політичної влади.

Державна влада як різновид політичної влади

Державне управління як механізм реалізації державної влади.

Регіональна та муніципальна влада.

Теоретико-методологічний інструментарій партології.

Політичні партії та демократія. Походження політичних партій.

Суть поняття “політична партія”. Підходи до визначення політичної партії.

Етапи історичного розвитку партій.

Класична теорія політичних партій. Залізний закон олігархії.

Функції політичних партій. Типологія політичних партій.

Загальна характеристика виборчих систем.

Типологія партійних систем.

Сутність сучасних політичних виборів.

Виборче право та відповідальність за його порушення.

Виборчий процес і його головні процедури.

Загальна характеристика, елементи та класифікація виборчих систем.

Виборча система України.

Референдуми та плебісцити в системі представницької демократії.

Класичні і плосткласичні теорії політичної еліти: Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельс

Поняття політичної еліти, її структура та функції

Типологія та форми політичної еліти

Формування та рекрутування еліти

Політична еліта в перехідних політичних системах

Політична еліта в сучасній Україні.

Конфлікт як явище соціального життя

Політичні конфлікти у сучасній Україні

Інституалізація політичних конфліктів

Місцеве самоврядування як система.

Поняття та система гарантій місцевого самоврядування.

Зміст, особливості та види соціального управління

Закони, закономірності, принципи і функції соціального управління

Сукупність методів соціального управління

Етнополітика як сфера теоретичної та прикладної діяльності

Етнічність, нація та націоналізм

Етнічні конфлікти: причини виникнення, динаміка та можливості регулювання.

Основні типи та рівні політичного аналізу..

Політичне прогнозування як різновид соціального прогнозування.

Рекомендована література до додаткового вступного іспиту

1. Бортніков В.І. Політична участь і демократія: українські реалії / В.І. Бортніков [монографія] – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 524 с.
2. Бузин А. Административные избирательные технологии и борьба с ними / А. Бузин – М.: Центр «Панорама», 2007. – 271 с.
3. Дунаєва Л.М. Влада і самоврядування: еволюція діалогу: [монографія] / Л. М. Дунаєва / Одеський нац. університет ім. І.І. Мечникова. – Одеса: Поліграф, 2009. – 356 с.
4. Журавський В.С. Становлення і розвиток українського парламентаризму: [монографія] / В.С. Журавський. – 2011. – 344 с.
5. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. з грифом МОНУ/ За заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. – Львів: Новий Світ-2000, 2014. – 770 с.
6. Кузьмін П.В. Политическая деятельность: теория и практика в современной Украине: [монографія] / П. В. Кузьмін– Симферополь: «Оригинал – М», 2007. – 456 с.
7. Місцеві вибори — 2010. Пульс країни / Відп. редактори Когут А., Сідаш К. – К.: Лабораторія законодавчих ініціатив, 2011. – 228 с..
8. Ніколаєнко Н.О., Сухорукова А.Л. Зарубіжна політична думка в персоналіях : [навчальний посібник з грифом МОНУ] (Лист 1/11-12181 від 20.07.2013 р.) – Львів : Укр. акад. друкарства, 2013. – 143 с.
9. Політична історія України. ХХ століття: У 6 т. [Редкол. І. Ф. Курас (голова) та ін.] – К.: Генеза, 2002 – 2003. – 298 с.
10. Політична наука в Україні. 1991–2016 : у 2 т. / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса ; редкол.: чл.-кор. НАН України О. Рафальський (голова), д-р політ. наук М. Кармазіна, д-р іст. наук О. Майборода ; автор передм. О. Рафальський ; відп. ред. і упоряд. М. Кармазіна. – К. : Парлам. вид-во, 2016.

11. Радченко О. Влада і вибори: інституційна взаємодія в демократичному суспільстві: [монографія] / О. Радченко. – Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2006. – 243 с.
12. Примуш М.В. Політичні партії: історія та теорія [монографія] / М.В. Примуш. – К.: Професіонал, 2008. – 416 с.
13. Політологія: [навч. посіб.] / За заг. ред. д-ра іст. наук, проф. М.П. Гетьманчука. – К.: Знання, 2011. – 415 с.
14. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ.н. Н.М.Хоми [В.М.Денисенка,О.М.Сорба, Л.Я.Угрин]. Львів: Новий Світ-2000, 2014. – 779 с.
15. Політична наука в Україні: стан і перспективи: матеріали всеукраїнської наукової конференції (Львів, 10-11 травня 2007 року) / Укл. Поліщук М., Скочиляс Л., Угрин Л. – Львів, ЦПД, 2008. – 308 с.
16. Цветков В., Горбатенко В. Демократія – управління – бюрократія: в контексті модернізації українського суспільства: [монографія] / В. Цветков, В. Горбатенко – К.: Ін - т держави і права ім. В. Корецького НАН України, 2001. – 248 с.
17. Ніколаєнко Н. Адміністративний ресурс: політико-правові проблеми протидії в сучасній політичній практиці: [монографія] / Н. Ніколаєнко – Миколаїв, МНУ, 2011 – 392с.
18. Ніколаєнко Н.О., Орловський В.К., Шкуренко К.О. Навчально-методичний посібник з курсу «Партологія» для студентів спеціальності «Політологія».- Херсон: Грінь Д.С., 2014. – 334 с.
19. Новакова О.В. Політична модернізація та розвиток демократичних процесів в сучасній Україні: [монографія] / О. В. Новакова. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 216 с.
20. Україна і світ : теоретичні й практичні аспекти сучасного політичного процесу монографія / за заг. ред. Н. О. Ніколаєнко. – Херсон: Грінь Д.С., 2016. – 520 с.
21. Новакова О. В. Політичний процес: сутність та сучасні тенденції розвитку : [Навчальний посібник] / О. В. Новакова. – Луганськ : «ЕлтоН2», 2010. – 344 с.